

## **Bengt Hägglund och reformationens antropologi**

Theofils teologikonferens 2020

Torbjörn Johansson

### **Inledning**

Bengt Hägglunds bibliografi: i *Hermeneutica Sacra* (2010), s. 443-465; Första artikeln: 1947

Tre tidiga böcker:

*Die heilige Schrift und ihre Deutung in der Theologie Johann Gerhards*, 1951

*Theologie und Philosophie bei Luther und in der occamistischen Tradition*, 1955

*De homine. Människouppfattningen i äldre, luthersk tradition*, 1959

Gemensamt: Olika aspekter av teologisk antropologi behandlas

Görs åtskillnad mellan filosofisk och teologisk antropologi

### **1. Hur förhåller sig reformationens antropologi till ”trosregeln”?**

Hur förhåller sig reformationens till fornkyrkans bekännelser?

Inflätning av de antropologiska frågorna, vilket framgår av *Confessio Augustana*.

Mellan artikeln om treenighet (art. 1) och kristologi (art. 3) kommer artikeln om arvsyndens.

I den kristologiska artikeln finns en beskrivning av försoningen och borttagandet av människans skuld (*culpa*, art 3).

Augsburgska bekännelsen, prägel av såväl den fornkyrkliga bekännelsebildningen, som av de antropologiska frågor som i hög grad stod i centrum under reformationstiden.

*Pro nobis* (För oss)

### **2. En dubbel aspekt på människan: Filosofisk och teologisk**

En aspektbetraktelse av människan

*Disputatio De homine*, 1536

Filosofisk: Samlat mänskligt vetande utifrån förnuft och erfarenhet. Jfr psykologi och sociologi

Teologisk: Utifrån Guds uppenbarelse

### **3. Skapad till Guds avbild**

”Skapad till Gud bild och likhet” (*imago et similitudo Dei*)

– kritik av medeltidens tolkning; ny reformatorisk förståelse är ”den kristna människosynens fundament”. Förnuft och vilja är drabbade av syndafallet.

#### 4. Arvsynden

Arvsynden: *roten* i människans inre; de onda tankar och och gärningar kommer ur denna rot.

Att inte kunna tro på Gud är en följd: Jfr CA II: ”utan fruktan för Gud, utan förtröstan på Gud samt med ond begärelse”

Den är något *fördolt* för människan; den ligger bortom vad förnuftet kan uppfatta: ”occultissimum vitium”

Detta är bortom psykologi och erfarenhet, d.v.s. en teologisk bestämning och inte en filosofisk.

Två grundbegrepp: *coram Deo* (inför Gud) och *coram hominibus* (inför människor).

#### 5. Den trålbundna viljan

Den *humanistiska människouppfattningen*: viljan är fri i frälsningsfrågan (Erasmus av Rotterdam)

*De servo arbitrio*, Om den trålbundna viljan, 1525.

Luther beskriver människan som helhet, där alla hennes förmågor samverkar, förnuft, vilja och affekter. Hon fri i betydelsen att hon gör vad hon vill, men hon råder inte över sin djupaste inriktning. Hon kan inte av sig själv ändra riktning. Guds Ande nyskapar människan: ”Efter sitt eget beslut födde han oss till liv genom sin krafts ord” (Jak 1:18).

Mot den humanistiska synen att människan äger frihet att ansluta sig till nåden, menar Luther att det måste ske en *metanoia*, en *djup förändring i människans innersta*, som endast kan ske genom den helige Ande förbunden med det yttre ordet. (Arvet, 102)

#### 6. Totus homo; Kött och Ande

Karaktäristiskt för Luthers människouppfattning: *Totus homo*-betraktelsen

Kött och Ande beaktar hos Paulus inte människans högre (förnuft och vilja) och lägre (kroppens begär) krafter.

Hela människan (*totus homo*) kan vara präglad av Guds Ande eller av ”kött” (*sárx*), som ”varken kan eller vill underordna sig Guds lag”.

En kamp i människan; jfr morgongryningen. *Partim-partim*, dels-dels

#### 7. Rättfärdiggörelsen

*Totus homo* betyder i detta sammanhang att människan betraktas som en helhet – i sig själv en syndare, även sedan hon är pånyttfödd. Men samtidigt (*simul*) om hon betraktas i Kristus, är hon rättfärdig. Hon är inte delvis rättfärdig och delvis syndare. I Kristus är all synd förlåten, all skuld borttagen. *Simul iustus et peccator*

Inte *partim-partim*, utan *totus-totus*.

En passiv rättfärdighet, en främmande rättfärdighet: Kristi rättfärdighet tillräknas henne

### **8. Pånyttfödelsen:**

Ett omskapande av det innersta i människan. Tron är *intima radix*, den innersta roten.

Människan får ett nytt sinne och börjar bli ett redskap för Guds Ande. Genom tron öppnas hon för Kristus.

Denna inre vilja ligger bortom psykologin och det empiriska. Jfr fil. och teol. Aspekt på människan. En flerdimensionell antropologi.

### **Avslutning**

”... kan illustrera, att Martin Luther i sitt författarskap både initierade och fullföljde en tolkning av Bibelns antropologi, som saknar motstycke i teologins historia och utgör ett centrum i reformationens teologiska insats.”

(Bengt Hägglund, ”Martin Luthers antropologi”, i *Fri och bunden*, 2013, s. 182)

\*\*\*